

De veda's

Algemeen:

De Veda's, de heilige boeken van de Hindoes, zijn eeuwenlang mondeling doorgegeven en pas heel laat op schrift gesteld. Ze zijn ons overgeleverd in het Sanskriet, de taal van de Ariërs, een Indo-Europees volk, dat millenia lang in het noordelijk deel van India heeft gewoond (inclusief Afghanistan, Pakistan, Bangladesh, Nepal etc.)¹.

Het Sanskriet is tot ca 500 v.C. algemeen gesproken in het gebied waar de Ariërs woonden en was bovendien bekend in heel Zuidoost-Azië en de Indische Archipel. Rond 500 v.C. had de gesproken taal zich inmiddels ontwikkeld tot het Pakrit en het Sanskriet werd uitsluitend de taal van de religie en van de literatuur, zoals het Latijn dat in West-Europa geworden is². Het woord Sanskriet betekent 'samengevoegd'.

sam = *samen*

√ **skr** of √ **kr** = *maken, doen, bouwen, voegen, componeren, produceren*

Hoewel men tegenwoordig aanneemt dat de veda's tussen 1500 en 1200 v.C. op schrift zijn gesteld, is er geen enkel manuscript uit die tijd bewaard gebleven³; de palmbleden waarop de teksten geschreven zullen zijn, waren zeer kwetsbaar. Het oudst bekende vedische geschrift dateert pas van de 5^e eeuw na Christus⁴. Toch weten we onder meer door inscripties op monumenten dat het Sanskriet ooit een 'levende' taal is geweest⁵.

Het alfabet dat werd gebruikt om het Sanskriet te schrijven, was het Brahmi, waarvan alle moderne Indiase alfabetten zijn afgeleid. Dit alfabet zou van het schrift van Harappa⁶ afstammen.

De grammatica van het Sanskriet is enkele eeuwen vóór Christus beschreven door Panini. In 3996 regels legt hij de opbouw van de taal vast en geeft hij weer hoe de uitspraak moet zijn. Deze grammatica wordt vandaag de dag nog gebruikt door mensen die zich met het Sanskriet bezig houden.

Panini (**Pāṇini**) was een Indiaas grammaticus die leefde in de 5^e, 4^e of 3^e eeuw v.C. Hij woonde in Salatura in de noorden van India. Hij is de auteur van *Ahstadyayi* (*Aṣṭādhyāyī* = lett. acht hoofdstukken), de grammatica van het Sanskriet⁷. Om de bijna mathematische formules waarmee de taalkundige verschijnselen worden beschreven te begrijpen, wordt kennis verondersteld van de *Dhatupatha* (*Dhātupāṭha* = lijst van 2200 werkwoordsstammen + betekenis), *Ganapatha* (*Gaṇapāṭha* = lijst van werkwoorden, verdeeld in 10 klassen) en een lijst

¹ In het Westen heeft men lang aangenomen dat de Ariërs rond 1500 v.C. India binnengevallen zouden zijn en de Dravidiërs naar het Zuiden zouden hebben verdreven. Tegenwoordig neemt men evenwel aan dat de Ariërs de oorspronkelijke bewoners van Noord-India geweest zijn, terwijl de Dravidiërs van oudsher in het Zuiden thuis horen. De twee volkeren zouden elkaar over en weer intensief hebben beïnvloed. Zie hierover Johnsen, hfdst. 2.

² Er heeft zich een rijke Sanskriet-literatuur ontwikkeld in de loop der eeuwen: epische dichtwerken, drama's, lyriek, fabelliteratuur en wetenschappelijke literatuur op diverse terreinen.

³ Deze datering is trouwens niet meer dan een gissing. Het is heel goed mogelijk dat het op schrift stellen van de veda's al eeuwen eerder is gebeurd.

⁴ Wujastyk, xvi.

⁵ Het Sanskriet is een Indo-europese taal en veel woorden zijn voor ons dan ook gemakkelijk te doorzien. Er is een duidelijke verwantschap met het Grieks, met het Latijn en ook met de Westgermaanse talen zoals het Nederlands. Zo is het woord *veda* verwant met het Latijnse *videre* ('zien') en met het Nederlandse *weten*.

⁶ Harappa is een oude Indiase stad uit de hoogstaande Indus-Sarasvati beschaving geweest (bloeiperiode: derde millennium v.C.). De Sarasvati wordt in de Veda's genoemd als de belangrijkste rivier in het Arische gebied. Westerlingen hebben lang aan het bestaan van deze rivier getwijfeld, maar modern geologisch onderzoek op basis van satellietwaarnemingen heeft uitgewezen dat deze rivier wel degelijk heeft bestaan en dat hij rond 1900 v.C. is opgedroogd.

⁷ Panini geeft een beschrijving van het Sanskriet van zijn tijd, niet van dat van de veda's.

van *Unadi sutras* (misschien van dezelfde auteur). Het werk dat al spoedig het gehele Sanskriet tot richtsnoer diende, bestaat uit acht boeken, waarvan de eerste vier het analytische en de laatste vier het synthetische deel vormen. Er zijn in de loop der eeuwen veel commentaren op Panini's werk geschreven, o.a. de *Mahabhasja* van Pantanjali (ca 150 v.C.?) en de *Siddhantakaumudi*, een voortreffelijke en veel gebruikte omwerking van Bhattoji Dikshita (1625 n.C.)⁸.

In Europa is de eerste uitgave van een grammatica van het Sanskriet tot stand gekomen door Paulinus van Sancto Bartholomeo, gedrukt in 1790 te Rome in het Latijn.

In de ontwikkeling van het Sanskriet kan men verschillende periodes/stadia onderscheiden:

- 2500 v.C. – 500 v.C.: de vedische periode; de taal van de veda's⁹;
- 500 v.C. – 200 n.C.: de epische periode; de taal van de grote klassieke werken, de *Ramayana* en de *Mahabharata*, en van de Vedanga's, de Upaveda's en de Puranas.
- vanaf 200 n.C.: het klassiek Sanskriet of Prakrit waarvan het Hindi een van de nazaten is.

Historisch gezien kan men de volgende periodes onderscheiden:

- tot 2500 v.C.: de prevedische periode;
- 2500 v.C. – 500 v.C.: de vedische periode;
- 500 v.C. – 200 n.C.: de epische periode;
- de eerste eeuwen vóór en na C.: de sutra periode met de Shad Darsana¹⁰;
- 7^e eeuw n.C. – heden: scholastische periode met veel commentaren.

De laatste drie vat men ook wel samen als de postvedische periode.

De vedische geschriften

Volgens de Hindoe-traditie zou de grote wijze Krisna Dvaipayana (of Vyasa) de Veda's hebben ondergebracht in de vier boeken die hij *Rig-*, *Yajua-*, *Saam-* en *Atharvaveda* noemde. Hij zou geleefd hebben tijdens de veldslag van Kuruksetra (de veldslag die vereeuwigd werd in de *Baghavad Gita*, ca. 1424 v.C.). Men neemt evenwel aan dat het opschrijven van de teksten een veel langere tijd in beslag heeft genomen dan één mensenleven, en men gaat nu meestal uit van 1500 – 1200 v.C. als periode dat de veda's hun schriftelijke neerslag hebben gekregen. In orale vorm zouden ze veel ouder zijn en teruggaan tot 3000 v.C. of misschien zelfs tot 6500 v.C.¹¹. Geschreven commentaren op de veda's zijn bekend vanaf 500 v.C.

Met de vedische geschriften worden echter niet alleen de bovengenoemde vier veda's (in engere zin) bedoeld. Het gaat in feite om een grote groep teksten van verschillende aard die de wetenschap bij uitnemendheid zouden bevatten¹². Ze zijn de grondslag van het religieus-wijsgerig denken van de Indiërs. De *Rigveda* is de oudste tekst en is vrijwel zeker ontstaan in het bovengebied van de Indus. De overige drie veda's (in engere zin) situeert men in het bekken van de Ganges en de Jumna. De brahmana's worden nog meer oostelijk gesitueerd en sommige sutra's lijken zelfs uit het zuiden te komen. De taal van de vedische teksten is dan

⁸ Bron: Grote Winkler Prins Encyclopedie.

⁹ Het is voor historici ondoenlijk gebleken de veda's ook maar bij benadering te dateren. Zie onder.

¹⁰ De zes filosofische scholen. Zie hiervoor de file **Filosofie**.

¹¹ Niniavaggi (9) geeft aan dat er verwijzingen in zouden staan naar gebeurtenissen van vóór 6000 v.C. Volgens Eisra (4) hebben moderne onderzoekers aangetoond dat een *Rigveda*-vers verwijst naar een midwinter zonnewende in Aries die gedateerd kan worden rond 6500 v.C.

¹² Zie onder voor de verschillende soorten teksten.

ook verschillend: van het oude vedische Sanskriet van de *Rigveda* tot het veel jongere klassiek Sanskriet van de sutra's.

De Hindoes beschouwen de Veda's als:

- eeuwig (**nitya**)
- zonder begin (**anādi**) en
ādi = begin
anādi = zonder begin
- niet toe te schrijven aan enig menselijk auteurschap (**apauruṣeya**).
puruṣa = mens
pauruṣa = menselijk
pauruṣeya = gemaakt door mensen
apauruṣeya = niet gemaakt door mensen

Ze bevatten de waarheid over de ziel, het heelal en de uiteindelijke werkelijkheid. Het is een geschenk van de natuur waarin zij haar wetmatigheden in het scheppingsproces prijs geeft. Deze waarheid wordt gehoord/geschouwd door de rishi's, de zieners. Zij ervaren in hun stilte door uiterst verfijnde perceptie de impulsen van de eeuwige kennis. Die kennis bestrijkt naast 'filosofie' ook wiskunde, astrologie, stedenbouw en landbouw. De veda's worden gerekend tot de sruti-literatuur.

rṣi = ziener
√śru = luisteren, horen
śruti = dat wat gehoord is, Veda, heilig geschrift
śrotrya = geleerde, student, brahmin

Alleen de veda's en de 108 upanishads¹³ (evenals de daaruit afkomstige mantra's) zijn sruti, de rest is smṛti = dat wat men zich herinnert, de traditie¹⁴.

√smṛ = zich herinneren
smṛti = dat wat men zich herinnert, de traditie
smṛtimat = in bezit van geheugen, wijs

De sruti-teksten worden niet gelezen, maar gereciteerd, gezongen. Er is een sterke vorm-klink-relatie in het Sanskriet en als men de teksten op de juiste wijze zingt, gaat er een grote kracht van uit. Deze kracht heeft een magische uitwerking op de ziel, zodat de kennis opnieuw levend wordt. Dat is ook de reden waarom alle mantra's uit de sruti-literatuur komen.

Hindoes zien dus niet alleen de tekst maar ook de klink als heilig. Omdat de veda's heilige lettergrepen bevatten waaruit goden en mensen geboren zijn, denkt men dat ze er eerder waren dan het universum, dat immers zelf is ontstaan uit de heilige lettergreep *Om*¹⁵.

De Hindoes geven de veda's nog altijd van generatie op generatie door. Letterlijk. Er mag niets aan veranderd worden. Moderne brahmaanse achternamen als Trivedi (3e veda) en Chaturvedi (4e veda) wijzen op een vroegere priesterrol.

Het vedisch ritueel heeft als belangrijkste kenmerk het **offer**, vaak van voedsel, maar soms van een dier. Dit kan privé zijn of openbaar. Het vuur is het belangrijkste instrument. De opdracht voor een offer wordt gegeven door iemand die de goden gunstig wil stemmen. Hij betaalt de hele plechtigheid. Er zijn geen tempels, dus overal kan een altaar worden opgericht en dan kan het offeren daar plaats vinden. Voor de uitvoering van het offer zijn vier priesters vereist:

¹³ Er zijn er veel meer, maar 108 is een heilig getal en daarom wordt dit aantal altijd genoemd.

¹⁴ Met de rest wordt hier met name bedoeld: de 6 vedanga's, de 4 upaveda's, de 2 heldendichten, de 18 belangrijkste purana's en de basissutra's van de 6 filosofische scholen.

¹⁵ Zie over deze heilige lettergreep, Waterstone, 108-109.

1. de hotri (**hotr**), die de Goden aanroept met hymnen uit de *Rigveda*;
2. de adhvaryu (**adhvaryu**), die de offerandes aanbiedt en eventueel de dieren doodt en in het vuur offert en daarbij rituele formules uit de *Yajurveda* prevelt;
3. de udgatri (**udgātr**), die de offerhandelingen met gezangen uit de *Samaveda* begeleidt;
4. de brahmaan (**brahman**), de opperpriester die stilzwijgend toezicht houdt op het voltrekken van het offer.

Soorten teksten

In de grote groep vedische teksten kun je de volgende onderverdeling maken:

- A. De heilige teksten die betrekking hebben op de offerhandelingen en de esoterische teksten, gericht op de spirituele ontwikkeling van het Zelf.
  - De samhita's (of de vier veda's)
  - De brahmana's
  - De aranyaka's
  - De upanishaden
- B. De heilige wetenschappelijke teksten.
  - De vedanga's, teksten over zes wetenschappelijke disciplines, speciaal bedoeld om de veda's beter te begrijpen in hun uitwerking in het dagelijkse leven.
  - De upaveda's, teksten over vier kunsten en wetenschappen, die niet direct een uitwerking zijn van de veda's.
- C. Overige teksten, die door velen ook als 'de eeuwige waarheid bevattend' worden beschouwd.
  - De purana's
  - De sutra's

A. De heilige teksten die betrekking hebben op de offerhandelingen, en de esoterische teksten, gericht op de spirituele ontwikkeling van het Zelf.

1. Samhita's (of de veda's in engere zin)

sam.hitā = *verzameling, eenheid*; komt van **sam**+ √ **dhā** = *samen zetten*

De samhita's worden wel als de eigenlijke veda's beschouwd. Er zijn er vier, ieder met een eigen karakter. De veda's zijn bedoeld voor de vele brahmaanse priesters die bij een offer betrokken waren. Naarmate het offer ingewikkelder werd, moest de functie van de steeds groter wordende groep priesters afgebakend en benoemd worden. Elke groep priesters had zijn eigen taak en zijn eigen veda om uit te reciteren. Niet-brahmanen hadden geen toegang tot de veda's. De eerste drie worden gezamenlijk ook wel *Triveda* genoemd. De brahmaan moest ze volledig kennen. De vierde veda staat op zichzelf.

Rigveda (het weten in strofen)

rc = *gewijde hymne, vers (te onderscheiden van een gezongen vers en van een rituele formule), lijn*

veda = *kennis, het weten*

Vorm: De eerste van de vier veda's, zowel in tijd als in sacrale betekenis. Het werk is even omvangrijk als Homerus' *Ilias* en *Odyssee* samen. Het is ons in één enkele versie overgeleverd. De hymnen (of sloka's) zijn bestemd om gezongen te worden door de *hotri*-priester.

sloka = hymne, gezang, dat wat gehoord is
hotr = priesterfunctie: aanroeper van de goden
 √ **hu** = offeren, in het vuur porren

Deze veda bevat 1028 lofzangen, gewijd aan 33 verschillende goden, waarvan de meeste aan Indra, Agni en Soma¹⁶. De lofzangen variëren van 1 tot 58 strofen. De 10.589 verzen (ieder bestaande uit 3 of 4 ‘lijnen’) van de *Rigveda* zijn verdeeld in 10 mandala’s of boeken, waarvan de boeken 2 tot en met 7 de kern van het werk zijn. De andere lijken later toegevoegd¹⁷. De kern zou tot 8000 jaar oud zijn in de orale vorm en 3200 jaar in de schriftelijke vorm.

De boeken zijn gerangschikt naar het aantal lofzangen dat ze bevatten. Het traditionele geloof dat elk boek door zieners uit één familie is geschreven, lijkt te worden bevestigd door het speciale metrum, de opbouw en de poëtische stijl van ieder boek. De bouwstenen van de verzen zijn meestal korte formules in ritmisch proza. Die formules worden dan aangevuld met aanroepingen, lofprijzingen van de godheid, gebeden en vervloeking. Verder komen er ook verhalende gedeelten in voor en verwijzingen naar de mythen.

Deze veda is ook de bron van het dagelijks gebed van de hindoe, de **Gayatri mantra**¹⁸. En ook het kastensysteem (**varna**) vindt zijn grondslag in deze veda, namelijk in een hymne aan Purusha (boek 10, vers 90)¹⁹.

Inhoud²⁰: Zoals boven gezegd bevat deze veda meer dan 1000 lofzangen, gericht tot verschillende goden, waarvan **Indra** (zonnegod, koning der goden), **Agni**²¹ (vuurgod), **Prithivi** (aardegodin²²), **Vayu** (windgod²³) en **Apas** (watergod) de belangrijkste zijn. Het voornaamste ritueel dat genoemd wordt, is het *offer*, de voornaamste zorg van de brahmaanse priesters. **Agni** is de bemiddelaar tussen de mensen en de goden. Hij wordt aangeroepen door een vedisch ritueel (**yajna**) dat inhoudt: aansteken v.h. vuur, aanbieden offergaven en plengen v.d. heilige Soma-drank²⁴. Deze rituelen worden beschreven in de brahmana’s. De veda’s spreken over de soma als een drank die leidt tot een staat van transcendentaal bewustzijn, die op zich ook weer soma heet²⁵. Een bewustzijn vervuld van vrede en liefde.

Agni, **Indra** en **Soma** fungeren als kosmische krachten en kunnen gezien worden als de basis voor de latere biologische energieën Vata, Pitta en Kapha. Ze zijn ook gerelateerd aan prana, tejas en ojas, de subtiele energieën van de drie dosha’s.

prāṇa = adem, ademhaling, levensgeest, leven [de universele levenskracht]

¹⁶ Sommige bronnen spreken van 1017 lofzangen.

¹⁷ De boeken 1, 8 en 9 zijn waarschijnlijk wel tamelijk oud, maar bevatten ook jongere hymnen. Boek 10 is beslist van meer recente datum. Daarop wijzen zowel vorm als inhoud.

¹⁸ In vertaling: “Aum, wij mediteren op Savitri, de zon, schenker van het licht en zuiverheid. Moge hij onze geest verlichten.”

¹⁹ Zie EIsra, 6. Een vertaling van deze beroemde hymne is te vinden in Verbruggen, p.17-20.

²⁰ Door lezing van *The Rig Veda* in de uitgave van Wendy Doniger O’Flaherty kan men een goed idee krijgen van de inhoud van deze veda.

²¹ Zie ook de file **Agni**. Vuur was in die tijd heel belangrijk voor de mens en verklaart de grote eerbied voor de vuurgod. De mens was in feite van vuur afhankelijk voor zijn warmte, voeding en licht. Zie Ninivaggi, 10. Zie ook daar voor de betekenis van het offer. De gelijkenis tussen het offervuur, Agni en het spijsverteringsvuur wordt pas expliciet verwoord in de werken van Charaka en Sushruta.

²² Als symbool van geduld en wijsheid vaak voorgesteld als de koe *Prishni*.

²³ Hij wordt vaak afgebeeld als een krachtige blanke man, gezeten op een hert. In zijn handen houdt hij een grote boog en pijlen, allemaal wit van kleur.

²⁴ Het soma-elixer, dat onsterfelijkheid zou bieden (en in ieder geval een roes-effect had tijdens de offerhandeling) is geen enkelvoudig plantensap, maar een bereiding uit meerdere planten, waarvan het ‘recept’ niet is overgeleverd. Over het soma-offer en de hallucinogene planten die daarbij gebruikt zouden zijn, zie EIsra, 13 en Waterstone, 18.

²⁵ Zie Lad, *Textbook of Ayurveda*, 235.

tejas = licht, straling, vuur, schittering [het vuur van de ware perceptie]
ojas = kracht, energie [de essentiële vloeistof]

Door via offers in contact te treden met de goden kan de mens tot een ware harmonie komen. De drie hoofdgoden kunnen de drie biologische energieën in balans brengen en de mens daarmee van het fysieke naar het spirituele niveau leiden²⁶.

Yajurveda (het weten in offerformules)

yajus = heilige wet, devotie, offerande, heilige tekst, offerformule, aanroeping (N.B. De –s op het einde van een woord kan in samenstellingen tot een –r worden)
veda = kennis, het weten

Vorm: Deze veda bestaat uit 5 secties. De eerste vier zijn samengevoegd tot de ‘zwarte of krishna yajurveda’. Hierin staan stukken proza van exegetische aard tussen de hymnen. De laatste afdeling wordt de ‘witte yajurveda’ genoemd. Hierin staan geen commentaren tussen de hymnen. De tekst is verdeeld in 40 hoofdstukken en 1975 stanza’s. Een deel daarvan (circa 30%) is overgenomen uit de *Rigveda* (m.n. uit de boeken 8 en 9). Deze veda is bestemd voor de *adhvaryu*-priester.

kṛṣṇa = zwart

adhvara = offer

adhvaryu = priesterfunctie; de priester belast met het uitvoeren van de heilige riten, waarbij het prevelen van de offerformules hoorde

Inhoud: Hoewel de tekst enkele lofzangen aan de goden bevat, gaat hij voornamelijk over de uitvoering van de riten. Daartoe behoren de offerformules en de aanroepingen van de heilige instrumenten zelf.

Samaveda (het weten in melodiën)

sāman = lied, gezongen vedisch vers

veda = kennis, het weten

Vorm: Deze veda valt uiteen in drie boeken met strofen en vier verzamelingen van gezangen. Het grootste deel van de 1875 stanza’s (90%) komt uit de *Rigveda* (vnl. uit het 8^e en 9^e boek). In deze veda treffen we de oudst bekende vorm van Indiase muziek aan. Er staan nauwkeurige instructies in m.b.t. de wijze waarop de coupletten gezongen moeten worden. De hymnen in deze veda worden door de *udgatri*-priesters gezongen bij het soma-offer.

soma = heilige drank tijdens de offerceremonie (sap van een plant of van paddestoelen)

udgāṭṛ = priesterfunctie: zanger van de *samaveda*

ud = naar buiten, omhoog

gāṭṛ = zanger

√ **gai** = zingen

Inhoud: Deze veda is meer bekend vanwege zijn ingewikkeldheid en het metrum van zijn poëzie dan om zijn literaire inhoud.

Atharvaveda (het weten in magische formules)

atharvan = de rishi en offervuur-priester Atharva; ook: magische bezwering

veda = kennis, het weten

Vorm: Deze veda zou door Atharva, een rishi, of door zijn nakomelingen, de Atharvische priesters, zijn samengesteld. Hij bestaat uit 20 boeken en 731 hymnen, magische bezweringen en rituele teksten (de meeste zijn origineel en niet uit de *Rigveda* afkomstig). Hij is het laatst opgeschreven, maar sommigen denken dat de hymnen uit de tijd van de *Rigveda* dateren. De hymnen hieruit worden gezongen door een groep brahmanen die de opperpriesters of de ‘controleurs’ worden genoemd. Men neemt aan dat de tekst in deze vorm ongeveer 1200 v.C. is opgeschreven.

²⁶ Twee hymnen uit de *Rigveda* (vertaald in het Nederlands) zijn te vinden in Eisra, 43-44. Het gaat om een scheppingshymne en een lofzang voor Agni.

Inhoud: Deze veda wordt wel ‘de veda van het gebed’ genoemd. Het is een verzameling lofzangen, maar er is geen relatie met het Vedisch-rituele offeren²⁷. Vooral de eerste 7 boeken bevatten veel magische formules en toverspreuken. Die gaan o.m. over succes in de liefde en andere wereldlijke ambities. Daarnaast bevat deze veda stukken over ziekte, gezondheid, verwondingen, hygiëne, vruchtbaarheid en een lang leven. Hij kan dan ook als een eerste aanzet tot de **Ayurveda** worden gezien. Deze veda spreekt als eerste over de drie dosha’s, over parasieten (**krimi’s**) als belagers van het lichaam en vermeldt ook ca. 300 geneeskrachtige kruiden. Zo lezen we over de geelwortel:

Vol van vitaliteit, oh Haridra, ben je de beste van al de medicijnen, gelijk de zon overdag en de maan ’s nachts.

De meeste zaken m.b.t. Ayurveda komen echter, zoals gezegd, uit een bijlage (upaveda) van deze veda. Hieruit hebben Charaka en Sushutra kunnen putten toen ze hun medische werken schreven en daarmee de grondslag legden voor de ayurvedische medische wetenschap.

2. Brahmana’s (de rituele teksten)

brahman = priesterfunctie, priester

brāhmaṇa = brahmin, priester, geleerde (een van de vier kasten), rituele tekst van een brahman of priester

De brahmana’s zijn vrij ingewikkelde teksten in proza met voorschriften over offer-riten en andere normen en regels die men dient na te leven. Dat kan gaan over dagelijkse rituelen, maar ook bijvoorbeeld over de zorg voor het gezin of het sluiten van een huwelijk. Ze vormen een soort handboek voor priesters. Er wordt steeds een verband gelegd tussen de offerhandelingen en de psychische en kosmische elementen. In de brahmana’s treffen we ook beschouwingen aan over taalkunde (fonetica, grammatica, etymologie) en over de levensadem (**prāṇa**). Hier treden ook voor het eerst de termen *rupa* en *nama* op.

rūpa = vorm (het zichtbare)

nāma = naam (het onzichtbare)

De groepen 1 en 2 worden samen als de Karmakanda-sectie beschouwd.

karmakāṇḍ.a = de afdeling van de handelingen (als communicatiemiddel met het hogere)

karma = handeling, daad, opdracht, ritueel, een gevolg teweegebrende oorzaak

kāṇḍ.a = deel, afdeling, sectie

3. Aranyaka’s (de woud-teksten)

aranyaka = bos, woud

De aranyaka’s zijn de woud-teksten. Zij zijn als het ware aanhangsels van de brahmana’s. Iedere rituele tekst heeft zijn eigen aranyaka. Ze zijn bedoeld voor de oudere mannen die zich in het woud hebben teruggetrokken. Het zijn esoterische traktaten, met veel symboliek en magische formules, die aanzetten tot meditatie o.m. over de functie van de rituelen. De offerhandeling staat wel centraal, maar omdat de asceticus in het woud niet de beschikking heeft over de ingrediënten die voor een offer nodig zijn, kan hij op een symbolische wijze offeren. Deze teksten geven aan hoe hij dat kan doen. Daarnaast bevatten de aranyaka’s ook andere meditatie-onderwerpen, bijvoorbeeld over de oorsprong van het universum en over de levensadem.

²⁷ Mede op grond daarvan beschouwen velen hem als later samengesteld.

4. Upanishaden (spirituele teksten, gericht op zelf-ontwikkeling)

upanīṣad = onderricht of tekst waarin de esoterische leer wordt verwoord

De upanishaden zijn het laatste deel van de veda's en worden daarom wel de *vedānta's* (= einde van de Veda's) genoemd²⁸.

anta = einde, grens

Letterlijk betekent het woord upanishad: 'gaan zitten bij' (de leraar), maar het heeft ook de betekenis gekregen van 'onderricht in de esoterische leer' en 'tekst waarin die leer wordt verwoord'.

upa = bij; **ni** = neer; **√ sad** = zitten

upanīṣad = onderricht of tekst waarin de esoterische leer wordt verwoord

Sommigen denken dat de upanishaden pas na het kerndeel van de veda's zijn geschreven, anderen veronderstellen dat ze misschien wel de oudste teksten zijn en dus het begin zijn van de vedische literatuur²⁹. Het zijn filosofische teksten waarin alle grote levensvraagstukken besproken worden. Ze bevatten de kern, de essentie van wat in de veda's staat. Ze geven de verborgen, esoterische leer, terwijl de veda's de exoterische of uiterlijke leringen geven. Sommige upanishaden maken deel uit van de brahmana's of de aranyaka's, maar vanwege hun inhoud worden ze dan toch als upanishad beschouwd.

In feite gaan de upanishaden allemaal over de eenheid die er is tussen **brahman** (de alziel) en **ātman** (de geestziel in de mens). Op alle metafysische, kentheoretische en ethische vragen geven de upanishaden een antwoord.

Het vedanta-systeem, met de upanishaden als basis, heeft het meest van alle teksten zijn stempel gedrukt op het religieuze, sociale en culturele leven in India. En ook buiten India leven de upanishaden door in mystieke stromingen over de hele wereld. Ze zijn veel vertaald, evenals de *Bhagavad Gita*, en dankzij deze teksten zijn de deuren van de Hindoe wereld voor het Westen opengegaan.

Iedere upanishad begint en eindigt met een invocatie, je zou kunnen zeggen een soort gebed. Daartussen bevindt zich het 'verhaal'. Sommige upanishaden zijn heel kort. Zo telt de *Isha upanishad* maar 18 verzen³⁰.

De meest populaire is misschien wel de *Katha Upanishad* waarin de jonge Nachiketas de god van de dood, Yama, het geheim van de 'dood' weet te ontfutselen³¹.

Ook heel bekend is de *Mandukya upanishad*, waarin de vier bewustzijnstoestanden worden beschreven: waken, dromen, diepe slaap en turya (de toestand van het Zijn). Deze laatste zou de enige echte zijn, aldus Mandukya.

turya = vierde

Op de upanishaden zijn in de loop der eeuwen vele commentaren geschreven en er zijn zelfs verschillende 'scholen' ontstaan, gebaseerd op de uitleg in deze commentaren.

De groepen 3 en 4 vormen samen de Jñānakāṇḍa-sectie.

jñānakāṇḍa = de afdeling van de kennis (als communicatiemiddel met het hogere)

jñānam = kennis, bewustzijn

²⁸ Van Vledder heeft een uitgave verzorgd van de 11 belangrijkste, waaronder de *Brihadaranyaka*, de *Isha*, de *Katha*, de *Mandukya* en de *Chandogya*.

²⁹ Zie hierover Van Vledder, 17. Ninivaggi (13) geeft als datering van de upanishaden: 600 v.C. – 1600 n.C.

³⁰ De *Isha upanishad* wordt in vertaling weergegeven in Eisra (45). In Vledder (83-89) wordt de tekst eveneens in vertaling gegeven en tevens becommentarieerd.

³¹ Deze tekst maakt deel uit van het 'zwarte deel' van de *Yajurveda*. Een prachtige uitgave van deze upanishad is die van Swami Ambikananda Sariswati.

B. De heilige wetenschappelijke teksten

1. Vedanga's

Het woord 'vedanga' betekent letterlijk: lidmaat (of: tak) van de veda.

anga = lidmaat

veda = kennis, het weten, tekst waarin de (eeuwige) kennis is vastgelegd

Er zijn zes vedanga's en vier ervan betreffen de taalwetenschap. Dat hangt samen met het feit dat men de taal zelf (woorden, vorm, betekenis, metrum, klank, grammatica) als een aspect van het goddelijke beschouwt. De hindoes zeggen: **śabda brahman** (het Woord is God)³².

De vedanga's zijn bedoeld om de veda's beter te begrijpen in hun uitwerking in het dagelijkse leven. De zes wetenschappen die neergelegd zijn in de vedanga's, zijn:

- **grammatica** (**vyākaraṇa vedanga**). De opbouw van de taal in woorden en woordgroepen en hoe deze woorden communicatie kunnen bewerkstelligen.
vyākaraṇa = spraakkunst (lett.: uit elkaar genomen)
- **fonetiek** (**śikṣā vedanga**). De wijze waarop de heilige verzen van de veda's worden uitgesproken is uitermate belangrijk.
śikṣā = klankleer (fonetiek), wetenschap, kennis, instructie
- **metrum** (**chandas vedanga**). Het ritme waarmee een vers wordt gedeclameerd is eveneens van belang o.a. omdat verschillende ritmes verschillende effecten in de menselijke psyche hebben.

chandas = metrum, ritme, heilige hymne; ook: plezier, verlangen, wil

- **etymologie** (**nirukta vedanga**). Met het verstrijken der tijd werd het belangrijk de oorspronkelijke betekenis van de woorden van de veda's te blijven kennen.

nirukta = verklaring, etymologie

- **rituelen** (**kalpa vedanga**). De rituelen moet heel nauwkeurig uitgevoerd worden. Een vergissing, één verkeerd uitgesproken woord bijvoorbeeld, kan een offerrite volledig verpesten. (En een offerrite van 108 dagen kan miljoenen dollars kosten!) Een speciale afdeling priesters is in het uitspreken van de heilige teksten gespecialiseerd, maar, bij gebrek aan voldoende priesters, worden tegenwoordig ook vrouwen en mensen van andere kasten toegelaten tot het 'ambt' van het reciteren van de offerformules.

kalpa = geheel van rituele regels

√ **kṛp** = regelen, ordenen, voorschrijven

Deze groep rituele teksten kan weer onderscheiden worden in teksten die betrekking hebben op: a) offerceremonies; b) de afmetingen van offerplaatsen (de oudste wiskundige teksten); c) aspecten van het dagelijks leven (sociale omgang, doodgaan etc.); en d) de religieuze en de sociale wetten. Deze religieuze wetten worden de **dharma sastra's** genoemd³³. De belangrijkste vertegenwoordiger van deze groep is het *Wetboek van Manu* (**Manu dharma śāstra**), samengesteld in 600 v.C. Vanaf oude tijden is dit wetboek de bron geweest voor de hindoe cultuur en wetgeving.

dharma = religieuze wet, plicht, orde

śāstra = geschrift, voorschrift, gedragscode

³² We treffen deze vereenzelviging van het woord met god in veel godsdiensten aan. In Egypte had men zelfs een 'God van het woord', Toth geheten. Vgl. ook het begin van het Johannes-evangelie: "In den beginne was het Woord en het Woord was bij God en het Woord was God".

³³ Zie verder over dharma, de file **Dharma**.

- **astrologie** (*jyotiṣa vedanga*). Hindoes beschouwen de astrologie als een gift van God die de mens kan helpen zijn weg hier te gaan³⁴. De astrologen kunnen op basis van de sterrenstand het juiste tijdstip bepalen voor alle mogelijke activiteiten.

jyotiṣa = astrologie, astronomie

jyoti = licht

√ jyut = schijnen

Volgens de legende heeft God de sterren aan de mensen geschonken, omdat de mens zo beperkt raakte in zijn herinnering dat hij zich vorige levens niet meer kon herinneren en dus ook niet meer een toekomst kon plannen op ervaringen van die vorige levens.

2. Upaveda's (bijlagen bij de veda's)

upa = bij

veda = kennis, het weten, tekst waarin de (eeuwige) kennis is vastgelegd

De 'bijlagen' bij de veda's worden upaveda's genoemd. Zij zijn geschreven door de rishis om de kennis van de veda's (en dan m.n. van de *Atharvaveda*) te vergroten en uit te breiden. Ze zijn niet bedoeld om de veda's zelf beter te begrijpen of de offerrituelen beter uit te voeren. Ze voegen extra kennis toe aan de bestaande.

De wetenschappen, waarvan de teksten tot de upaveda's worden gerekend, zijn:

- **dans en muziek** (*gāndharva veda*). God zelf is de "Heer van de Dans". Zijn bewegingen betekenen de wentelingen van het universum. Een begenadigd danser weet de toeschouwer de indruk te geven dat hij de godheid zelf ziet dansen. Naast de dans is ook de muziek een heilige kunst in India. Het zingen van hymnen maakt deel uit van de spiritualiteit. Er zijn veel verschillende toonaarden in de muziek die ieder hun eigen effect hebben. De bedoeling is altijd dat men door dansen en musiceren (en ook door het kijken naar de dans en het luisteren naar de muziek) in een hogere staat van bewustzijn komt.

gāndharva = muziek, zang

- **architectuur** (*sthāpatya veda*, ook wel *śilpa veda* genoemd). Door het gebruik maken van geselecteerde materialen, geometrische patronen, symbolische voorstellingen en door het op de juiste wijze leiden van de stroom van kosmische energie kan men heilige ruimtes creëren. Door zelf de principes van deze wetenschap (die kortweg *vastu* wordt genoemd) in zijn woning en/of kantoorruimte toe te passen kan de mens zijn leefomgeving optimaliseren met een direct effect op de gezondheid en de materiële welvaart³⁵.

sthāpatya = bouwkunde, architectuur; ook: huis van de heer van het district

śilpa = kunst, versiering, artistieke gave

- **krijgsleer** (*dhanur veda*). In oude tijden was de pijl het meest dodelijke wapen. We lezen in de *Mahabharata* dat de punt in een toxische substantie was gedoopt, zodat de vijand ogenblikkelijk bewusteloos raakte als hij getroffen werd. De training van krijgslieden was grondig en hield onder meer in: ademhalingsoefeningen en het opzeggen van mantra's. Door de adembeheersing waren de soldaten in staat in noodsituaties hun hoofd koel te houden en niet in paniek te raken. Door het opzeggen van mantra's konden ze hun pijlen magische kracht geven. De militaire tradities, zoals beschreven in deze upaveda, zijn in de 6^e eeuw door een boeddhistisch leraar van India naar China gebracht³⁶.

dhanus = boog

³⁴ In het Christendom is de astrologie buiten de heilige boeken gehouden omdat men het niet passend vond dat de mens kennis zou hebben van de sterrenwereld. Dat men wist dat het werkte, blijkt uit de vermelding van de verschijning van de ster bij de geboorte van Christus.

³⁵ Een leuk boekje hierover: Marcus Schmiede, *Vastu. Huis, Mens en Kosmos*. Amsterdam 1999.

³⁶ Zie Johnsen, 138.

- geneeskunde: gezondheid en ziekte (**ayurveda**)³⁷. Het woord ayurveda komt in de veda's zelf niet voor, al treffen we in de *Atharvaveda* wel opmerkingen aan die met geneeskunde in verband gebracht kunnen worden (over ziekten en over kruiden bijvoorbeeld). Deze upaveda handelt volledig over gezondheid en ziekte, al is in deze tekst nog geen sprake van een 'medisch-systeem-denken'. Dat vinden we pas bij Charaka en Sushutra³⁸.

āyus = leven, leeftijd, vitaliteit

C. Overige teksten, die door velen ook als 'de eeuwige waarheid bevattend' worden beschouwd.

1. Purana's

De purana's worden door veel hindoes ook als heilige teksten beschouwd.

purāna = verhaal over oude tijden, oude kroniek

Ze worden wel 'de vijfde veda' genoemd, de veda voor de gewone man. Ze zijn in eenvoudige taal geschreven en niet moeilijk te begrijpen. Ze dateren van verschillende tijden. De oudste zijn tussen de 12^e en 4^e eeuw voor Christus gebundeld, maar kunnen natuurlijk ouder zijn. Sommige delen zijn mogelijk zelfs ouder dan de Veda's. In tegenstelling tot de Veda's, die letterlijk doorgegeven werden van vader op zoon, zijn de purana's steeds opnieuw aangepast aan de tijd: herverteld en herschreven. Echte volksverhalen dus³⁹. Oude stukken tekst en jongere gedeelten gaan hand in hand. Zelfs vandaag de dag nog worden er purana's geschreven⁴⁰.

De verhalen bevatten een schat aan mythologisch materiaal dat de basis vormt voor veel latere vertellingen en dat een inspiratiebron is geweest voor vele kunstvormen en voor schitterende pantheons. De achttien voornaamste Purana's zijn gewijd aan de **trimurti**, de drie hindoegoden Brahma, Vishnu en Shiva.

Een purana wordt pas als een purana beschouwd als we er het volgende in aantreffen:

- een verklaring voor het ontstaan van het universum;
- een uitleg van de miljoenenjarige cycli van ontstaan en ondergang van de diverse universums;
- een uitleg van de verschillende soorten mensen die de aarde hebben bevolkt;
- historische informatie over onze afstamming: Manu⁴¹ zou onze voorvader zijn; de man die na een grote zondvloed voor het ontstaan van een nieuw mensenras heeft gezorgd.
- genealogieën van de belangrijkste hindoe-bestuurders.

Daarnaast kunnen de purana's ook bevatten:

- informatie over pelgrimsplaatsen;
- spirituele oefeningen (die dan onder leiding van een goeroe gepraktiseerd moeten worden);
- verslagen van de bezoeken van goden en godinnen aan de aarde;
- hymnen ter ere van de goden;
- verslagen van hoe heiligen en wijzen geprobeerd hebben de **Ene** te leren kennen;

³⁷ Persaud (16) en Ninivaggi (6-7) wijzen erop dat de ayurveda (de leer van de geneeskunde) waarschijnlijk afkomstig is van de Dravidiërs, omdat veel geneeskundige begrippen in het Sanskriet eigenlijk Dravidische leenwoorden zijn.

³⁸ Wujastyk, xxviii-xxx,

³⁹ Ze worden wel toegeschreven aan de wijze Vyasa, aan wie men ook de *Mahabharata* toedicht.

⁴⁰ Ninivaggi (14) dateert de belangrijkste purana's in de periode 320 – 520 n.C.

⁴¹ De naam Manu is verwant met **manas** ('mind'). De mens is een dier met manas!

- een beschouwing over het kastenstelsel;
- instructies over het maken van godenbeelden;
- een samenvatting van het astronomisch denken (de *yoti*-wetenschap); en
- behandelingen van abstractere ideeën zoals *dharma*, *karma* en de aard van *atman*.

2. Sutra's (aforismen)

sūtra = kernachtige spreuk waarin levenswijsheid is gebundeld, aforisme, draad, streng, plan

Dit is de laatste groep die tot de vedische geschriften behoort. Het betreft hier een literatuurvorm die gekenmerkt wordt door zijn beknopte en kernachtige wijze van uitdrukken. Er wordt slechts een minimum aan woorden gebruikt. Deze vorm schijnt oorspronkelijk te zijn gekozen om het de studenten gemakkelijk te maken de teksten van buiten te leren in een tijd toen de kunst van het schrijven nog niet algemeen was. Door gebruik te maken van symbolen kon men zelfs de moeilijkste stof tot aforismen comprimeren. De uitspraken zijn vaak zo beknopt dat ze zonder commentaar niet te begrijpen zijn.

Veel beroemde werken uit de Indiase filosofie (de basisteksten van de zes filosofische scholen), uit de grammatica (Panini's werk; zie boven), uit de yoga (het werk van Pantanjali), uit de logica etc. zijn in de sutra-vorm geschreven. Het meest bekende werk in deze vorm is waarschijnlijk wel de *Kama Sutra*, het (wetenschappelijke) handboek voor de relatie tussen man en vrouw, met inbegrip van de zinnelijke liefde⁴².

Literatuur:

EISRA, *Siddhanta*, hfdst. "Vedische cultuur I", p. 4-24 + 40-45. [v]

+

Heera, Prem, *Ayurveda in de westerse praktijk*, p. 17-19. [v]

Mehta, Anil Kumar, *Ayurveda in de praktijk*, p. 14-16. [v]

Ninivaggi, Frank John, *An Elementary Textbook of Ayurveda*, p. 4-13. [v]

Persaud, Robert H. Swami, *Handboek Ayurveda*, p. 16-19. [v]

Warrier, Gopi & Deepika Gunawant, *The complete illustrated guide to Ayurveda*, p. 30-31. [v]

+

Hindoese mythen, door H. Verbruggen.

Johnsen, Linda, *The Complete Idiot's Guide to Hinduism*, m.n. hfdst. 4, 5, 9 en 10.

Katha Upanishad, by Swami Ambikananda Sariswati.

The Rig Veda, by Wendy Doniger O'Flaherty.

Sariswati, zie *Katha Upanishad*.

Verbruggen, zie *Hindoese mythen*.

Vatsayana, *Kama Soetra* & Sjeik Nefzawi, *De tuin der lusten*.

Vledder, W.H. van, *Het mysterie van het Zelf*. [uitgave van de 11 belangrijkste upanishaden]

Waterstone, Richard, *De wijsheid van India*, p. 16-17, 22-23. [v]

Wujastyk, Dominik, *The roots of Ayurveda. Selections of Sanskrit medical Writings*, p. xv – xvii. [v]

+

Grote Winkler Prins Encyclopedie

⁴² De eerste Engelse vertaling van de *Kama Soetra* is in 1883 verschenen, maar deze uitgave van het Kama Shastra Genootschap in Londen is niet in de handel gekomen. Een op deze uitgave gebaseerde Nederlandse vertaling van het werk (met 48 prachtige illustraties) verscheen in 1984 (Amsterdam/Alphen aan de Rijn). Sindsdien hebben er verschillende Nederlandse vertalingen het licht gezien. De laatste (onverkorte) vertaling dateert van 2004.